

Významné osobnosti naší univerzity

Vzpomínka na Aloise Gregora

Dne 8. září uplynulo čtyřicet let od úmrtí Aloise Gregora, který řadu let působil na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně jako lektor slovenštiny a češtiny. Připomeňme si proto život a dílo tohoto vědce a pedagoga.

Narodil se 14. prosince 1888 v Kozušicích, malé obci vzdálené zhruba 15 kilometrů od města Bučovice. Navštěvoval gymnázium v Kyjově v letech 1899-1907, poté se rozhodl pro studium češtiny a němčiny na Univerzitě Karlově v Praze. Během svého vysokoškolského studia se seznámil s řadou významných jazykovědců, například s Vatroslavem Jagičem (jeho slovenský seminář ve Vídni navštěvoval Gregor externě roku 1908) či Antoinem Meililetem (v Paříži pobyl Gregor tři měsíce roku 1912). Doktorát získal na pražské univerzitě roku 1914. Po studiích se Gregor vydal na učitelskou dráhu; působil na reálném gymnáziu v Telči a v Brně. Po založení brněnské univerzity se stal lektorem slovenštiny, od roku 1930 vedl přednášky o spisovné češtině. V Brně se habilitoval roku 1946.

Centrem jeho vědeckého zájmu se stala dialektologie, zejména středomoravská nářečí. Již od roku 1907, z podnětu svých vysokoškolských učitelů Emila Smetánky a Františka Pastrnka, shromažďoval materiál pro budoucí popis dialektu svého rodného kraje. Tomuto nářečí se před Gregorem zevrubně zabýval František Bartoš ve druhém dílu *Dialektologie moravské*. Bohuslav Havránek v rozsáhlé studii *Nářečí česká*, v níž je dialekt tohoto kraje zahrnut do okrajového nářečí hanáckého, a František Trávníček v knize *O českém jazyku a Moravská nářečí*. Gregor si všiml některých specifických rysů v mluvě svých krajanů, a proto se rozhodl vydělit ji jako slavkovskobučovický typ. Roku 1931 vydal monografii *Nářečí na Slavkovsku*, v níž analyzoval hláskosloví a tvarosloví; studie obsahuje i krátké pojednání o skladbě spolu se dvěma ukázkami nářečních promluv. Další ukázky publikoval časopisecky, například v *Příspěvku k slovníku nářečí slavkovsko-bučovického* (1932) a v *Pří-*

pěvku k hanáckému nářečnímu slovníku (1952). Jeho nejvýznamnějším dílem je bezesporu *Slovník nářečí slavkovsko-bučovického* (1959), v němž si určil za cíl popsat rodné nářečí „co nejsprávněji a nejpřesněji“. Jde o slovník diferenční, neobsahuje tedy veškerou slovní zásobu ze zkoumaného území, ale pouze lexikální jednotky ve spisovném jazyce se buď nevyskytující, nebo mající odlišný význam. Při popisu lexika vycházel Gregor z vlastního materiálu, který shromažďoval zhruba padesát let, přihlédl rovněž k dotazníku *Odráz života slezského lidu v jazyce* Adolfa Kellnera a k *Slovníkovému dotazníku* sestavenému Ústavem pro jazyk český v Praze. Gregor připravoval také popis tohoto nářečí mapující jej ve všech jazykových plánech, bohužel nedošlo k jeho publikování. Ve stati *Některé úkoly moravské a slezské dialektologie* (1948) vyzývá budoucí jazykovědce k dalším nářečním popisům a upozorňuje na proces nivelizace, jenž může vést k zániku „četných a výrazných znaků jednotlivých nářečí“. Spolu s Františkem Kopečným a Františkem Svěrákem sestavil *Dotazník pro nářečí hanácká* (1952) pro korespondenční anketu.

Gregor sbíral lidové písně a podílel se na vydání jejich soupisů, například soupisu sestaveného Hynkem Bimem nebo Josefem Černíkem. K písním přistupoval nejen jako milovník lidové hudby, ale i jako dialektolog, o čemž svědčí jeho *Slovník ke Zpěvům moravských kopaničářů* (1955), kterým doplnil sbírku svého přítele Černíka. Byl obdivovatelem Františka Bartoše, dialektologa a sběratele lidových písní. Při příležitosti šedesátého výročí jeho úmrtí vydal Gregor monografii *O životě a díle Františka Bartoše* (1968) s cílem „připomenout populárně život a význam Bartošův ve všech oborech jeho činnosti“.

Na základě přednášek určených pro učitele měšťanských škol napsal Gregor *Příruční mluvnici jazyka českého*. První díl (1923) je věnován skloňování, druhý (1924) časování. Následovala *Mluvnice jazyka českého pro vyšší třídy středních škol* (1932) obsahující výklad o hláskosloví a tvarosloví, třetí část této publikace je zaměřena na jazyk a mluvnici obecně s krátkým poučením o vývoji spisovné

češtiny a slovenštiny. Cennou pomůckou pro posluchače filozofické fakulty byla Gregorova *Mluvnice spisovné slovenštiny* (1954).

Studentům středních škol byla určena řada čítanek, například *Česká maturitní čítanka* (1934; za spolupráce s Josefem Kozlovským). Literárně zaměřený je *Katechismus dějin české literatury* (1927; napsáno s Pavlem Vášou) a *Rukověť českého jazyka a československého písemnictví s přehledem pravopisu a teorie literatury* (1937). O slovenské literatuře pojednávají *Dějiny slovenské literatury od Ľudovíta Štúra po přítomnosť* (1959).

Méně známá je Gregorova činnost onomastická, jejímž výsledkem bylo několik etymologických výkladů místních jmen (např. *Brno, Olomouc, Valašské Klobouky*). Z jeho prací o historické mluvnici jmenují studii *Přechylování v staročeštině* (1956).

Gregor působil jako vydavatel jak staročeských literárních památek (vydal např. spis Jana Husa *Knížky o svatokupectví* (1954) s úvodem Jana Hrabáka), tak novočeských literárních děl (společně s Milanem Kopeckým vydal soubor kratších próz Jana Herbena *Na dědině* (1958)).

Opomenout nelze ani Gregorovu činnost v Muzejním spolku v Brně, kde vykonával funkci předsedy a řadu let redigoval *Vlastivědný věstník moravský*.

Široký záběr Gregorových zájmů dodnes vyvolává v řadě jeho nástupců obdiv. Alois Gregor byl nejen vynikající jazykovědec, ale i literární vědec, sběratel lidových písní, organizátor a pedagog. Je znám také jako neúnavný přispěvatel v řadě odborných periodikách (vlastivědných i jazykovědných) a v denním tisku (viz Skutil, J. – Pešta, P. Soupis prací Aloise Gregora. In: Fukal, R. – Kopecký, M. (eds.) *Rodné země*. Brno, 1958. Pešta, P. Soupis prací Aloise Gregora za léta 1959-1972. In: *SPFFBU A25/26, 1977/78*, s. 165-176.). Jeho žáci dodnes na pana docenta vzpomínají s láskou.

M. ŠTEFKOVÁ

Prof. MUDr. Jiří Štefl Padesát let od jeho úmrtí

Letos si připomeneme padesát let od úmrtí prof. MUDr. Jiřího Štefla (15. 12. 1961) a současně sto let od jeho narození v r. 1904. Prof. Štefl patřil mezi vynikající univerzitní učitele, převzal vedení Farmakologického ústavu Lékařské fakulty MU v Brně po prof. Boučkoví a byl jmenován řádným profesorem 19. 7. 1945, tedy po II. světové válce.

Na tehdejší poválečnou dobu velmi rychle připravil učebnici Farmakoterapie praktického lékaře (Melantrich, Praha), která vyšla v následujících letech několikrát, rovněž vydal skripta Farmakologie pro lékárníky (SPN, Praha 1956, 1957); byl také iniciátorem založení farmaceutických fakult v Československu.

Uvěst podrobný přehled činnosti prof. Štefla jak po stránce profesionální, tak kulturně-spoločenské by vydalo na celou knihu, možná i na televizní seriál s vážným i humorovým obsahem. Štefl byl totiž označován jako lékař, pedagog, skladatel, novinář, spisovatel a patřil k významným osobnostem vědeckého i kulturního života v Československu. Je třeba uvést alespoň několik životopisných údajů.

Promoval v r. 1927 na Karlově univerzitě, už jako medik pracoval na Fyziologickém ústavu prof. Mareše, odměněn byl stipendiem České akademie věd k měsíčnímu pobytu v biologické stanici ve Villefranche sur Mer, později pak přešel do Brna a stal se asistentem na Fyziologickém ústavu LF MU u prof. Petřika.

Byl ale také hudebně založen, v dětství se naučil hrát na klavír i na řadu dalších hudebních nástrojů, a dokonce začal i komponovat, patrně ovlivněn prostředím ve Zlonicích, kraji A. Dvořáka, kde chodil do školy.

V r. 1929 přešel na Farmakologický ústav k prof. Boučkoví a v r. 1937 byl jmenován mimořádným profesorem. V r. 1938 obdržel stipendium z Rockefellerovy nadace a pracoval v Departement of International Health v New Yorku, kde se věnoval problematice virů. Když Hitler začal ohrožovat republiku, odmítl lákavé nabídky práce v zahraničí a vrátil se v r. 1939 do vlasti. To už byla nacistická okupace, prof. Bouček byl zatčen, vysoké školy uzavřeny, Farmakologický ústav ale zůstal po